

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom: „KOROŠKI SLOVENEK“
Klagenfurt, Hubert-Klausner-Ring 26 — Tel. 13-02
Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Koroški Slovenec, uredništvo, Klagenfurt, Hubert-Klausner-Ring 26

List za politiko,
gospodarstvo in prosveto

Izhaja vsako sredo. — Posamezna številka 10 Rpf.
Stane četrletno: 1 RM — Rpf; celoletno: 4 RM — Rpf
Za Jugoslavijo četrletno: Din. 25; celoletno: Din. 100
Za Italijo: Prezzo die vendita Lire — 60.

Kanclerjev zgodovinski govor.

Kocka je padla. Vojna se je pričela. V petek minulega tedna se je v Berlinu sestel državni zbor, da vzame na znanje kanclerjeva odločilna izvajanja. Mnogi poslanci so došli v vojaških uniformah, izostale so nadomestili politični voditelji. Kancler je došel v zbornico v sivi vojaški suknji, okrašeni z železnim križcem. Prinašamo iz zgodovinskega kanclerjevega govora par glavnih odstavkov in misli:

„Že mesece nas teži breme vprašanja, ki ga je ustvaril verzajski diktat in ki je danes postalo neznosno. Gdansk je bil in je nemško mesto! Koridor je bil in je nemški! Nemška kultura je to ozemlje oplodila, da ni zapadlo barbarstvu. Gdansk je bil nato od Nemčije odrezan, koridor zaseden po Poljakih, njegovo nemško prebivalstvo pa strahovito trpinčeno. Že v letih 1919/20 je moralo zapustiti domovino nad milijon Nemcev.

Skušal sem doseči spremembo mirnim potom. Izdelal sem predloge za revizijo. Bolj lojalnih in zmernih predlogov bi ne bil mogel izdelati. A predloge so odklonili ter odgovorili z mobilizacijo, poostrenim nasiljem in z vsestranskim upropaščanjem mesta Gdansk. Nemška potrpežljivost je s tem izčrpana. Ugotavljam: Nemčija je svoje obveznosti napram manjšinam izpolnjevala in nihče v Nemčiji ne zasleduje narodnih manjšin. Štiri mesece sem opazoval razvoj in se omejil na svarila, pred tremi tedni še sem opozoril poljskega poslanika, da Nemčija ne bo mirno gledala, kako se večja nasilje nad Gdanskim. Sedanja Nemčija nikakor ni bivša Nemčija. Tudi bi nobena sila ne mogla trajno, mirno zreti tako ravnanje z manjšino.

Tvegat sem zadnji poizkus in sprejel posredovalni predlog britanske vlade, ki je hotela vpostaviti neposredne odnose med Poljsko in Nemčijo. Ta predlog sem sprejel, izdelal točke za razgovore in dva dolga dneva čakal na opolnomočenca polske vlade. Tega ni bilo. Poslanci! Če Nemčijo in njenega državnega poglavarja tako ocenjujejo in če bi Nemčija in njen poglavar to trpela, potem bi moral nemški narod stopiti s politične pozornice. Moji mirovni predlogi in moja brezkončna miroljubnost nista nikakor slabost ali bojazljivost! Poljska je odgovorila na moje predloge s splošno mobilizacijo in novimi nasilji. Zato sem se odločil, da bom odgovoril Poljski na isti način, kot ga uporablja Poljska že mesece napram nam.

Meja med Francijo in Nemčijo je končnoveljavna. Angliji sem ponujal prijateljstvo in najožje sodelovanje. Na zahodu nima Nemčija nobenih interesov, zahodne utrdbe so za vse čase državna meja. Italiji sem hvaležen za vso njeno pomoč. Za izvedbo tega boja pa ne apeliram na tujo pomoč. Nevtralne države so nam obljubile nevtralnost, katero bomo spoštovali tudi mi. Poseben dogodek je omembe vreden. V Rusiji in Nemčiji sta v veljavi dva različna nazora. Nemčija svojega nazora ne izvaža in v trenutku, ko Rusija tudi svojega Nemčiji ne usiljuje, je vsako nasprotstvo odlišno. Zato smo sklenili pogodbo, ki izključuje med Nemčijo in Rusijo vsako nasilje, obvezuje obe k razgovorom v gotovih vprašanih ter omogočuje gospodarsko sodelovanje. Ta politična odločitev pomeni zgodovinski preobrat za vso bodočnost in jo bo pozdravil ves nemški narod. Nikdar več se ne bosta bojevali Rusija in Nemčija medsebojno. Kaj hoče Nemčija? Rešiti vpra-

šanje Gdanska, vprašanje koridorja in vpostaviti med Poljsko in Nemčijo odnose, ki omogočujejo mirno sožitje. Za to se hočem boriti do privoljenja te ali druge poljske vlade v moje sklepe, od nemških meja hočem odstraniti negotovost in napetost ter zajamčiti mir na vzhodu. Nočem vojne proti ženam in otrokom. Letalstvo ima nalog, naj napada samo vojaške objekte. Poljska je danes ponoči prvič streljala na našem ozemlju po rednem vojaštvu. Od 5.45 ure naprej streljamo nazaj in bomo vračevali bombo za bombo. Vodil bom ta boj dotlej, dokler niso sigurnost države in njene pravice zajamčene. Šest let sem izpopolnjeval vojaštvo, zanj je bilo potrebnih 90 milijard. Danes je nemška armada najboljša na svetu in moje zaupanje v njo je nepremakljivo. Od nemškega moža zahtevam samo to, za kar sem bil sam pripravljen nad 4 leta, vsako njegovo žrtev bom nosil tudi sam. Hočem biti samo prvi vojak nemškega rajha. Svojo častno suknjo bom slekel šele po zmagi ali pa tega konca ne bom več doživel. (Kancler nato določi za svoja naslednika min. preds. Göringa in za njim ministra

Hessa). Vse moje življenje je en sam boj za ljudstvo in za njegov podvig. Vodilo tega boja je moja vera v to ljudstvo. Nikdar nisem poznal besede: kapitulacija.

November 1918 se ne bo več ponovil. Sam dam za narod in Nemčijo svoje življenje, taisto zahtevam od vsakega drugega. Kdor bi se tej narodni zapovedi zoperstavljal, naj pade, z izdajalci nočemo imeti opravka. Ni važno če mi živimo, potrebno pa je, da nemški narod in Nemčija živita. Poslanci, vi ste odgovorni za razpoloženje v pokrajinah, krogih in celicah, sam sem odgovoren za razpoloženje v vsem narodu. Od nas se tirja samo žrtev, katero so doprinesli rodovi pred nami. Od nemške žene pričakujem železno disciplino, nemška mladina pa bo itak storila vse, kar zahteva narod in država. To strnjeno občestvo ne bo kapituliralo nikdar, naša volja bo gospodarica vsake sile. Zaključujem z izjavo izza pričetka mojega boja za moč v rajhu: Če je naša volja tako močna, da je ne more streti nobena sila, potem bosta naša volja in naše nemško jeklo zdrobili in premagali silo!“

Poročila z nemško-poljskih bojišč.

Na uvodnem mestu prinašamo glavne odstavke kanclerjevega govora v državnem zboru v petek 1. septembra. Isti dan so zasedale italijanska, francoska in angleška vlada. Kot je kancler napovedal, so v ranih petkovih urah nemške čete vzdolž vse poljsko-nemške-slovaške meje prešle v napad. Istega dne je Poljska javila Franciji in Angliji, naj izpolnita dano ji besedo. Začetkom tekočega tedna sta angleška in francoska vlada odpoklicali svoja diplomatska zastopstva iz Berlina, nemški diplomati v Parizu in Londonu so se istotako vrnili domov.

Vrhovno poveljstvo nemške vojske je dne 1., 2. in 3. septembra izdalo naslednja poročila:

Prvi dan: Nemške čete v Šleziji, na Pomorjanskem in v Vzhodni Prusiji so takoj dosegle začetne uspehe. Južno od Moravske Ostrave so prekoračile reko Olsu in prodirajo v smeri proti Katovicam. V koridorju se bližajo reki Brahe in so dosegle kraj Nakel. Iz Vzhodne Prusije so čete udrle globoko v poljsko ozemlje. Nemško letalstvo je napadlo in razrušilo vojaške objekte na številnih poljskih letališčih, tako v Rahmelu, Gradvencu, Poznanju, Lodzu, Radomu, Katovicah, Krakovem, Lvovu, Brestu i. dr. Nemški letalci so gospo-

darji zračnega prostora nad poljskim ozemljem. Nemška mornarica je zavarovala gdansko pristanišče in Vzhodno morje. Poljsko vojno pristanišče v Gdinski je bilo bombardirano.

Drugi dan: Prodiranje nemške vojske se nadaljuje. Nemške čete so odrezale koridor od ostalega poljskega ozemlja. V Gornji Šleziji so zasedle kraja Biala in Ples, Pomorjanske čete so dosegle mesto Čenstohovo. Letalstvo je nadaljevalo z napadi vojaških objektov, med drugim je napadlo letališče ob Varšavi. Mornarica je obstreljevala vojno luko na otoku Hela, njeno letalstvo je napadalo gdinjski vojni pristan. Na slovaški meji so nemške čete osvojile prelaz Jablonka.

Tretji dan: Na vzhodu se poljske čete umikajo v smeri proti Krakovu. Nemške čete so prekoračile reko Vislo in se bližajo kraju Sieracz. Pomorjanske čete so dosegle mesto Kulm ob Visli in prodirajo proti Gradvencu. Letalski napadi na vojaško važne točke se nadaljujejo, nad Varšavo so nemški letalci sestrelili 7 letal in 1 balon. Kraji Ostrovo, Krotošin in Lissa (nekako 50—70 km od poljsko-nemške meje) so v nemških rokah. Mornarica je potopila dve poljski podmornici.

Za obrambo naše države.

Kancler je izdal odredbo sledeče vsebine:

Dokler bo trajala sedanja zunanje-politična napetost, odrejam, da se ustvari enotnost pri vodstvu uprave in gospodarstva takole:

1. Iz članov sveta za obrambo Nemčije se ustanovi svet ministrov za obrambo rajha. Svetu ministrov pripadajo kot stalni člani maršal Göring kot predsednik, minister Hess, generalni pooblaščenec za državno upravo in generalni pooblaščenec za gospodarstvo, šef kanclerstva rajha in šef vrhovnega vojaškega povelstva. Za člane sveta predsednik lahko imenuje tudi druge osebnosti.

2. Svet ministrov za obrambo Nemčije lahko izdaja uredbe z zakonsko močjo, če ne bom sam odredil kakšnega zakona. Maršal Göring hkrati ohrani pristojnost za izvedbo štiriletke in pravico, da daje navodila.

3. Minister rajha in šef kanclerstva vodita opravke sveta ministrov za obrambo rajha.

4. Čas, kedaj ta uredba izgubi veljavo, določam sam.

Novi ministrski svet je 5. t. m. izdal svojo prvo odredbo, ki naj zagotovi obrambo rajha. Po tej odredbi je pod kaznijo prepovedano uničevanje, skrivanje in zadrževanje življenjskih potrebščin kakor tudi zadrževanje plačilnih sredstev. Državna obramba terja denar in se torej zvišajo davki, vendar tako, da gospodarsko slabši sloji ne bodo prehudo prizadeti. Zviša se dohodninski davek, nadalje se uvedejo doklade na pivo, tobak, žganje. Deželam in občinam je naložen poseben prispevek državi. Delavske plače se bodo ravnale po delu in uspehu, dopusti se ravnajo po prilikah. Končno je predvideno strogo nadzorstvo cen.

Blok nevtralnih držav.

Začetkom tedna so se množile izjave držav oz. državnikov, da se bo vrsta držav v trenutnem konfliktu zadržala nevtralnno in se v spor ne bo vmešavala. Španski vodja Franco je pozval evropske poglavarje, naj skušajo boje omejiti na neposredno prizadeti stranki ter je poudaril, da se Španija ne bo vmešavala. Ameriški kongres je sklenil nevtralnost Zedinjenih držav in prepoved izvoza za vojno potrebnega blaga v vojskujoče se države. Nevtralnost so naglasile nadalje sledeče države: Letonska, Estonska, Jugoslavija, Bolgarija, Danska, Litva, Portugalska, južno-ameriške države.

Stališče Jugoslavije.

„Zagrebski list“ piše: „O stališču Jugoslavije v sedanjem položaju je svetovni tisk že mnogo pisal. Naglasil je, da je trdna in odločna želja Jugoslavije, da ostane nevtralna, to željo so poudarili odgovorni jugoslovanski državniki. Ko je sklenjen notranji sporazum, hočemo procvita mlade in obnovljene Hrvatske in je želja po nevtralnosti še večja in odločnejša tako med Hrvati kakor tudi med Srbi in Slovenci. Torej lahko mirno čakamo razvoja evropskega položaja v zavesti, da vodijo državo možje, ki očejo samo mir in se nočejo spuščati v nobene pustoloviščine.“

V sredo 6. t. m. je vsa Jugoslavija svečano praznovala rojstni dan kralja Petra.

Vrednost jugoslovanskih železnic cenijo na 14 milijard dinarjev.

Jugoslavija svojega dinarja ne bazira več na angleški funt, marveč ga je osamosvojila.

Führer in kancler med svojimi vojaki.

Zander-V.

izgubljena. Nekako tako doživlja trdosrčni mož ob svoji ženi: Tu in tam se morda zdrzne in sklene pri sebi, da bo s svojo ženo ravnal boljše in ji dajal vse potrebno ter predvsem izkazoval ljubezen. A volja mu je preslaba, spet in spet zapade starim napakam, žena molči in trpi, dokler ne iztrpi. Šele ob ženini smrti se mož zave svojega zlega dejanja. Tedaj ga žalost pritisne h tlom, solze mu vrejo po licu in na ženinem grobu obljubi poboljšanje. Komaj pa mine mesec ali leto po ženinem odhodu, že je spet stari trdosrčnež, spet se igra z življenjem drugih. Zaigral je prvo družinsko srečo, zaigrala že drugo. Lastna sebičnost ga je gnala iz nesreče v nesrečo in ga koncem konca upropastila. Nevarno, zelo nevarno je tudi za kmeta, če ga ne skrbi rahljanje vezi med njim in zemljo ali da je prepočasen pri razsoji svoje lastne duševnosti. Ne da bi sam vedel in se zavedal, popušča vez za vezjo, morebitni sklepi poboljšanja so preslabi in premalo resni, končno ostajajo samo še nitke in še te se pretirajo, ko se dopolni čas. Težki so trenutki, ko si mora kmet sam očitati malomarnost in brez-

briznost in priznati, da je polnoma v resnici kriv sam. Ko se javljajo taki očitki, je navadno že prepozno, kmetija je obsojena na smrt, kmet je izgubil svojo domovinsko pravico.

Nihče naj se ne tolaži s tujo pomočjo. Morda je najel posojilo za kritje svojih dolgov, morda mu je priskočila na pomoč država. A denar in druga gospodarska pomoč še davno ni vse! Ljubezni do zemlje, spoštovanj grunta in domačije si mora priboriti kmet sam in to često z velikimi duševnimi žrtvami in odpovedmi. **Jedro sanacije kmetijske gospodarstva je ozdravljenje kmetove duševnosti.** Sprostiti se mora vseh vplivov sebičnosti, zgolj računarskega gospodarjenja in suhega koristolovstva, v svoji zemlji mora spet zazreti zvesto družico in ji polno vračevati njeno zvestobo.

Zakaj te besede? — V našem času bi hoteli naš rod videti v naročju zemlje. **Tod je življenja dovolj, tod kruha in strehe, tod tihe sreče in utehe. Zemlja je svojim otrokom hvaležna mati in jih ne bo zapustila nikdar. Zemlja je kmetova družica in mu bo dajala zvestobo za zvestobo.**

Čirom naše zemlje

Večerna senca.

Graščak je bil zašel v gozdu. Spotoma je bil izgubil svoj lovski rog, in tako ni mogel priklicati svojih lovskih tovarišev. Storila se je temna noč. Graščak pa je še vedno taval po gozdu, lačen in truden. Vpiti in klicati ni mogel več; glas mu je bil že onemel. Bil je ves obupan. V temi je otipal štor in je sedel nanj. Ko je tako sedel in premišljeval, mu je nasproti zapihal veter. Zazdelo se mu je, da voha duh ocvrte slanice. Začudil se je: nekje v bližini so ljudje! Toda luči ni bilo videti nikjer, in glasov ni bilo slišati, le drevje je šumelo in veje so pokale. Zanetil je ogenj. Komaj pa je zagorelo in se posvetilo, je v bližini odjeknil močan glas: „Kdo kuri v gozdu? Ali bi rad zanetil požar? In že so se bližali koraki. Prišli so trije moški. Najmlajši je svetil s hlevsko svetilko. „Kdo si?“ je vprašal iz teme starejši izmed moških.

Graščak bi bil rad odgovoril, toda grlo se mu je bilo posušilo od kričanja, in ni mogel spraviti iz sebe glasu.

Pomahal je z roko in moški so stopili bliže.

„Izgubil sem se od družbe,“ je rekel z zamolklim glasom. „Ako ste tolovaji, vam povem, da nimam beliča pri sebi. Ako pa ste pošteni ljudje, mi pomagajte, da pridem do svojih!“

„Nismo tolovaji, in nam ni do denarja. Pošteni oglarji smo, in radi vam pomagamo. Toda nocoj boste morali prenočiti pri nas.“ Šli so v kočjo, in oglarji so postregli gostu z vsem, kar je premogla kočja.

Naslednjega dne, navsezgodaj so se odpravili na pot. Starejša brata sta spremila graščaka, mlajši pa je ostal doma, da čuva kopo. Dolgo so hodili in graščak se je čudil, da je zašel tako daleč in po tako nevarni poti. Med potjo je segel v žep. Prestrašen je obstal. Iskal je po žepih in je bil silno vznemirjen. „Nekaj sem izgubil,“ je rekel spremljevalcema. „Nazaj moramo v kočjo, da poiščem tam!“ je dejal in se je okrenil. Oglarja sta mu sledila, in sta ga izpraševala, kaj je izgubil; on pa njima ni hotel povedati. Ko je po koči pretaknil vsa kota in pregledal okrog kočje, kjer je zjutraj hodil, je povedal, da je izgubil dragocen prstan.

Oglarjem je bilo nerodno. Bali so se, da jih bo gost sumničel. Zelo so bili potrti in so dejali, da bodo iskali vse do tlej, da najdejo prstan. Graščak jim je obljubil visoko nagrado in je odšel po poti, ki so mu jo pokazali oglarji.

Zdaj so šli vsi trije bratje in so iskali. Tekali so iz doline v hrib, s hriba v dolino, vse po krajih, ki jih je bil graščak navedel. Dolgo so iskali. Ni jim bilo toliko do nagrade, kolikor jih je skrbelo zaradi suma.

„Pojdimo nazaj k ognju, kjer smo našla graščaka!“ je svetoval mlajši brat.

„Tam smo že vse pretaknil,“ sta oprekala starejša brata, vendar sta sledila mlajšemu. Pri nekem grmu se je mlajši nenadoma ustavil: opazil je bil, da je na grmu osmukano listje . . . in se je zasmejalo. Tedaj so vsi trije hkrati vzkliknili: „Prstan!“

Ker so ga vsi trije hkrati zagledali, je bila odločitev težka, kateri izmed njih naj prstan pobere. Sklenili so da gre prednost najstarejšemu. In tako je pobral prstan najstarejši brat in ga je odnesel v grad. Grof se je silno razveselil, vendar je podvomil, ali je vse tako, kakor je bil povedal najditelj. Pridržal je fanta v gradu in je poslal po brata. Oglarja sta prišla v grad, in graščak je vsakega posebej vprašal, kako je bilo s prstanom. Vsi trije bratje so izpovedali enako. In graščak je bil prepričan, da so oglarji pošteni.

„Kakšne nagrade si želite?“ jih je vprašal. „Ali želite denarja ali kaj drugega?“ (konec sledi.)

Važen odlok za družine z vojnimi obvezanci. — Svojem v vojaško službo vpoklicanim dovoljuje država posebne družinske podpore. Pravico do podpore ima predvsem vojakova družina in nato vsi ostali, katere je v vojno odšli oskrboval. Prošnjo je treba vložiti pri občini z vsemi potrebnimi dokazi. Država dovoljuje podporo za nabavo vsakdanjih potrebščin, mesečne prispevke za stanovanja, doklade za slučaj bolezni, porodov, pomoč za šolanje otrok in za kritje socialnih obveznosti. Samostojni obrtniki, kmetje in njihovi svoji dobijo gospodarski pomoč, če bi bil sicer njihov gospodarski obstoj ogrožen. Kdor se smatra za upravičenega za sprejem podpore, naj se obrne do župana svoje občine.

Obramba pred zračnimi napadi. — Dež. glavar je izdal poziv, naj stopi civilna obramba pred zračnimi napadi v akcijo. Posebne odredbe nakazujejo, kako se je treba ravnati ob zatamnjenih in letalskih alarmih, kaj vse si mora nabaviti vsak dom in kakšna je naloga poedinih članov obrambne organizacije. Po občinah so se vršila tozadnevna informativna zborovanja, podrobnosti so razvidne iz lepakov in radio-poročil. Poudarjamo, da je dolžnost vsakogar, da se strogo ravna po izdanih odredbah, ki so stopile v veljavo s 1. septembrom.

Wutschein bei Poggersdorf. — Vučinja pri Pokrčah. — V nedeljo 27. m. m. smo ob številni udeležbi ljudstva tudi iz sosednjih fara blagoslovili novo popravljeno podružniško cerkev na Vučnji. Lepo vreme je dalo slovesnosti primeren okvir. Najprej je č. g. stolni dekan Maier iz Celovca blagoslovil zvonove, ki si jih je vas nabavila za svoj božji hram. Zelo k srcu je šla pridiga, ki jo je imel gospod dekan. Nato je posvetil cerkev ter imel obhod ter

slovesno sv. mašo, pri kateri sta sodelovala sosednja župnika. Veliko je veselje Vučinčanov in sosedov, da je cerkva, ki je bila dolgo čisto zapuščenca in je že razpadala, spet vstala v novi lepoti. — Z letino smo srednje zadovoljni. Prav dobra je bila rž, slabša pšenica. Sadjja bo letos malo. Vendar bo kruha dovolj in se tudi dolge zime prav nič ne bojimo.

Nakaznice za nabavo življenjskih potrebščin so se med ljudstvom takoj udomačile. Z uvedbo teh nakaznic je izostalo nepotrebno in tudi negospodarsko kopičenje živil in tkanin v nekaterih rokah. H pojašnilom v zadnji številki podajamo še nekatere podrobnosti: Za vkuhanje sadja se dobi sladkor tudi na nakaznice za krompir in sicer v presledkih treh tednov po pol kg. Za delavce, zaposlene pri težkem, zdravje ogrožajočem delu, je odrejeno, da lahko dobijo poleg običajne količine mleka še pol litra dnevno več. Prošnjo se nasloviijo na obrtni inspektorat. Poklicne delavske obleke se lahko kupujejo brez nakaznice (n. pr. za monterje, mesarje i. dr.).

Eisenkappel — Železna Kapla. (To in ono.) Najprej naj kratko poročamo o letini. Z njo smo srednje zadovoljni, najbolj se je izkazala rž, dober bo tudi krompir. Posebno leto imajo naši čebelarji. Štiri leta so obupovali in svojim sončnim muham dokupovali sladkorja. Letošnja vigrad so čebele boleale, a poletna letina strdi je dokaj dobra, ponekod celo sijajna. S tem so čebele poplačale veliki trud svojih gospodarjev. Tudi cena strdi je povoljna, kg se prodaja po 3 marke. — Velik je bil strah pred živinsko kugo. K sreči pa je v naš kot ni bilo in smo bili tako obvarovani velike skrbi. En sam slučaj kuge so zabeležili v Suhi pri Reberci. — Prepoved točenja alkoholnih pijač je vzbudila med ljudstvom mnogo razumevanje. — Posestniki lastnih lovišč, katerih je okroglo dvajset, so v strahu, da jim bo njihov lov z novo lovsko postavo odvzet. Vendar vlada še v tej zadevi velika nejasnost in je malo verjetno, da bi vlada odvzela ketu tovrstno njegovo razvedrilo. — Iz sosednje Jugoslavije prihajajo k nam češče mladi ljudje, ki tod iščejo zaposlitev in zaslužek. Utis, ki ga na domačine napravijo, ni baš najboljši, ker je med njimi mnogo delomrznih elementov.

Ferlach—Borovlje. Kakor v več krajih v okolici, je izbruhnila tudi v naši občini živinska bolezen slinavka. Pojavila se je v hlevu posestnika Kerše v Borovljah in je tamošnja gostilna zaprta. Gorje bi bilo, ako ne bi bilo veterinarske pomoči, da se vse hitro razkuži in tako prepreči hujska katastrofa. Tudi v Selah — Kotu se je pojavila kuga, tako da so vzeli večinoma živino, ki je bila tam na planinah, raz pašo. Vsled tega se je bati, da bo pozimi vkljub izredno dobri košnji pomanjkanje kreme, ker se v naših krajih preživlja živina poleti večinoma na paši. — Zelo so zadovoljni letos čebelarji, poletna paša je bila taka, kot le redkokdaj. Posebno tisti, ki so imeli panje v gorskih krajih, so našlajdrali polne posode, dočim so odrezali v dolinah malo slabše. Krasno vreme je sedaj tudi za ajdovo cvetje in je upati, da pridejo male živalice tudi pri tem na svoj račun. — V nedeljo je bil tukaj pokopan Jožef Hambrusch, posestnik in puškar v Borovljah. Umrj je v starosti 76 let. Bil je oče sedanjega župana.

Radiše — Radsberg. Globoko rano je zasekala Martinovi družini v Lipcah kruta vest, ko je Bog nepričakovano odpoklical Karola Wrulich. V sredo, dne 23. avgusta popoldne, se je zdrav vračal iz svoje delavnice v trvdri Stoisser. Na šentrupertske cesti pa ga je po neprevidnosti železniških uslužbencev podrla lokomotiva na tla ter v trenutku uničila njegovo mlado življenje. Bil je splošno priljubljen pri vseh, ki so ga poznali. Pripomogla je k temu njegova brezpogojna značajnost. Najboljši dokaz za to je bil njegov pogreb na celovškem pokopališču. Poleg izredno velikega števila meščanov, njegovih sodelavcev in sorodnikov mu je izkazala

zadnjo čast tudi slovenska radiška družina v prav lepem številu. Pretresljivo je bilo gledati komaj poldruhi meter dolgo krsto, ki je hranila zemeljske ostanke ponesrečenca. Cela grmada svežih vencev je pokrivala krsto. Z ugledno in težko prizadeto Martinovo družino sočustvujemo vsi ter izrekamo iskreno sožalje. — V pondeljek, dne 28. avgusta smo spremili k zadnjemu počitku Tomaža Kriess, p. d. Andrejčevega očeta, čigar šaljivost in zdravi humor sta bila znana preko radiške fars. Ščudovito potrpežljivostjo so prenašali trpljenje, odkar jih je zadela kap. Doživeli so visoko starost nad 70 let. Bili so oče 16 otrokom. Pogrebna opravila je tokrat opravil naš novomašnik č. g. Lampichler. Ganljiv in poučen je bil njegov nagrobni govor. Na domu in na grobu se je poslovil od njega tudi naš cerkveni pevski zbor. Andrejčevi družini naše sožalje! Rajni pa naj mirno spava v domači zemlji.

Nesreča pri voznji. — Posestnik Franc Matic z Radiš je minuli četrtek vozil v Celovcu drva. Kupca je seve takoj našel in je hotel spraviti drva pred njegovo hišo. Konja je nameraval izpreči. Žival pa se je nečesa prestrašila in zdivjala, pri skoku pa s kopitom zadela gospodarja. S poškodbami na glavi in zlomljeno roko so posestnika takoj prepeljali v bolnico.

Smrt treh mater. — V nedeljo ob 10. uri popoldne so v Globasnici pokopali blago Hutarjevo mater Marijo Hutter. Rajna je bila vzor slovenske koroške matere, vzgledna je bila predvsem njena neomajena vernost. Sinove in hčere je vzgajala s skrbjo in ljubeznijo ter jim vdahnila narodnega duha in krščansko zavest. Dolga desetletja je podpirala tri sestre lepega Hutarjevega posestva, videla več senčnih kot sončnih dni, pred leti pa se umaknila mladi gospodinjini-naslednici ter se posvetila svojemu Gospodarju. Umrila je vdano in mirno. Naj ji je Vsemogočni plačnik, Hutarjevim izrekamo naše toplo sočutje! — V št. Jakobu v Rožu so začetkom tedna pokopali T avč arj e v o m a t e r iz Velike vesi. To je bila tiha, skrita mama, katere delovanje je ostalo tujim očem prikrito in ljubezen njena nevidna. A vse svoje življenje je služila svoji družini ter ji darovala svoja mlada in stara leta. Dolga leta je viselo breme odgovornosti na njenih ramah, a s svojo delavnostjo in še s tiho molitvijo je mojstrila tudi najtežje naloge. Bodi rajni Tavčarjevi materi večni mir in pokoj, njenim zaostalim izrekamo naše iskreno sožalje. — V podpečniški fari so zadnji pondeljek pokopali pridno V a z n i k o v o m a m o. Tudi o njej zamoremo zapisati samo dobro: bila je dobra, nadvse dobra žena in mati, ljubila je delo in zvesto služila Cerkvi. Domači so jo oboževali, sosedom je bila vzor dobre, zveste mamice in gospodinje. Naj ji sveti večna luč, Vaznikove naj tolaži Bog.

Koroške novice. V soboto so bili v Celovcu zapriseženi gorski lovci — rekruti. Zaprisegi je prisostvovalo mnogo občinstva. — V celovški delavnici Lerchbaumer se je ponesrečila delavka Marija Kopeinjo. — Na Bistrici pri Pliberku je umrl posestnik Jožef Reiter. — Dosedanji poslevodeči dež. glavar je bil imenovan za vladnega prezidenta in je kot tak zastopnik državnega namestnika (Reichsstatthalter) v deželi do njegovega imenovanja. — Dne 31. p. m. so se vrnili v deželo člani Hitlerjeve mladine, ki so korakali na pozneje odpovedani kongres v Nürnberg. — Za prezidenta poštne direkcije v Celovcu je bil imenovan inž. Friedrich Eberl. — V Celovcu je umrla 70 letna Uršula Pichler, rodona Radišanka. — Cesto čez Visoki Klek je doslej posetilo domala 300.000 oseb na 70.000 motorih vozilih. — Nekateri nemške radio-postaje so ukinile oddajo.

Vasovanje. — Miha je vasoval pri Špeli, katere pa se je mali Nacek držal kot klop kože. Ni in ni hotel oditi. Miha končno pravi: „Skoči, Nacek, po par cigaret!“ — Nacek nato: „Trafika in gostilne so zaprte. Ali naj rajši na cerkveno uro pogledam, koliko kaže?“

Naša prosveta

Društvom! — Opozarjamo, naj društva nova pravila takoj vložijo na pristojno oblast, če tega doslej še niso storila. Občni zbori naj se vršijo po odobrenju pravil. Glede društvenikov sestankov in prireditvev so v veljavi dosedanji predpisi po katerih je treba javiti sestanke in prireditve vsaj 14 dni prej krajevemu vodstvu nar. soc. stranke in vsaj 8 dni prej okr. glavartvu.

St. Primus. — Šent Primož. (Igra.) Minulo nedeljo je priredilo naše društvo igro „Kmečki punt“. Igralci so igro izvrstno podali. Prav posebno sta se uveljavila Vitez in Šerfenberg. Med odmorom pa so zabrenkali naši domači tamburaši. Živahno aplavdiranje je pokazalo, da je dvorani podano prav dobro ugajalo. Tamburaši pa so dobili zadoščenje za ves trud, ki so ga imeli, predno so po dolgem zopet nastopili. Po igri smo še prebili nekaj časa v prav veseli družbi. Obisk je bil izvenredno dober. Prav posebno so se izkazali Škocjanarji in Galičani. Upamo, da jim bomo mogli obisk v kratkem povrniti.

Naše gospodarstvo

Sadna letina.

Komaj smo pospravili žito, že se javlja sadje na deblu. Najprej slive, za njimi češplje, zgodnje hruške in jabolka in nato še pozni sadež. Sadna letina ni v prevelikih časih ter jo pospravijo navadno ženske in otroci. V času pa, ko je treba štediti prav z vsem, kar imamo za vsakdanje življenje, naj bi posvečali še sadju večjo pozornost. Torej par nasvetov o dobrem spravljanju sadja.

Preradi pospravljamo še negodno sadje, bodisi ker se nam mudi s časom ali smo vsled drugih vzrokov nestrpni. Pravi čas za obiranje sadja je, ko začne odpadati sadež v večjem številu brez večjega vetra ali ko se sad rad loči od vejice. Odpadanje nagnitega ali črvicega sadja še nikakor ni znamenje sadne godnosti. Pri sadju, ki pordeči, čakajmo na čas barvanja. Izkušeni in marljivi sadjarji obirajo drevesa v presledkih, da zamore dozoriti sleherni sadež. To sicer zamudno delo svetujemo vsakomur, ki bo sadje prodajal. Za zrelo, rdeče ali rumeno sadje bo gotovo več izkupil kot za nezrelo. Dobro je vedeti, naj vlažnega sadja ne obiramo, ker mokro sadje rado gnije ali pa zadobi neprijeten vonj.

Kako naj sadje obiramo? V navadi so lestve z dvema drogoma. V južnem Tirołu imajo lestve z enim drogom, ki se prilagodijo tudi strmin ali neravnim tlem. Lestev s kolesi si bodo nabavili samo posestniki z velikimi sadovnjaki v ravnini. Najvažnejši pri obiranju je način, kako posamezni obira. Navaden predpasnik dobro služi, če se spravlja sadež previdno in pravilno. Težje dosegljive veje potegnemo k sebi s kakim kavljem. Sicer pa negujejo sadjarji že mala drevesca, da imajo široke, dosegljive krone.

Kam s sadjem? Čim več svežega sadja shranimo, tem boljše je. Za marmelade ali želeje služi negodno, odpadlo in črvicega sadje. Mošt je najmanj hvaležni sadni izdelek. Celu posušenemu sadju je treba dajati prednost pred izdelovanjem mošta. Izrazito moštno sadje moramo seve stisniti v sok. Kdor more in ima, naj pripravi sadje za trg, a naj pri tem postopa po vseh sadjarjskih pravilih, da bo njegov izkupiček plačal sad in delo. Dovolj dobrega sadja v zimi in vigredi pa je izreden priboljšek v domačem gospodinjstvu, ki ga bo cenil vsak, kdor pozna pomen sadja za človekovo zdravje.

Uživajmo mnogo jabolka!

Nauk o sodobni prirodni prehrani je dokazal, da ni sadje za človeka samo nekak priboljšek, kakor so mnogi še nedavno mislili in kar žal mnogi še da-

nes mislijo, ampak je važna in zelo zdravilna hrana.

Jejte več sadja, pa boste zdravi! Je klic vseh poznavalcev sodobne higienske prehrane. Predvsem je v vsakem pogledu priporočljivo uživanje jabolka. Jabolka vsebujejo mnogo fosforne kisline, katera ima jako dobrodejen vpliv na možgane. Kadar se ljudje po duševnem delu čutijo utrujeni, naj obude svoje moči s tem, da pojedjo par jabolka.

Osveževanje z raznimi strupi ima res trenuten uspeh, a v poznejšem času rodi le slabe posledice. Kislina, ki se nahaja v jabolku, ščiti vrat pred prehlajenjem in raznimi okuženji. Dobro je tudi, da v slučaju, da si zvečer ne umijemo zob, pojedemo dve ali tri jabolka, ker nam očistijo zobe in razkužijo ustno duplino. Tudi onim, ki trpe radi nespečnosti, lahko jabolka najtopleje priporočamo. Pojej vsak večer pred spanjem dve jabolki in spanje bo postalo mirno in trdno. Predvsem pa je uživanje jabolka koristno želodcu in vsem prebavnim organom. Jabolka preprečujejo tvorbo želodčnih kamnov in skrbe za dobro prebavo. Fosfor, ki se nahaja v jabolkih, služi živcem v hrano.

Torej jejmo mnogo jabolka, posebno sedaj v mesecih obiranja.

Gorska kmetija. — Od okroglo 434.000 kmetijskih posestev v Vzhodni marki je polovica gorskih kmetij. V pravem gorovju je 77.000 posestev. Bavijo se pretežno z živinorejo, gozdarstvom in pridelovanjem krme. Trg zagajajo z mesom, mlekom, maslom, jajci in drvami. Še neprimerno večji pa je njihov pomen v ljudsko-političnem področju. Gorski kmetje so stržen naroda in države, mnogoštevilne družine so pravi steber, njihovi člani pa po nekem naravnem pravilu zasedajo kmetije v dolinah, dočim se dolinski kmetje lahko odmikajo v mesta in predmestja.

Nikar svežega gnoja za pšenico! — Kmetje so čisto v zadregi zaradi gnoja. Če stari kup poide, navozijo na njivo tudi novega. Pšenici in tudi drugemu žitu novi gnoj škoduje in je pridelalek pičel. Komur primanjkuje starega gnoja, naj si dokupi umetnega. Tako svetujejo na ar zemlje 3 kg fosfata, 1 kg kalijeve soli in 1 kg apnenega salpetra.

Kako s setvijo ozimine? — Zanimivo izkušnjo opisuje nek posestnik v „Pionierju“: Po krompirju je njivo zoral ter dva dni nato sejal zimsko pšenico. Jesenski poganjki so bili prav lepi, v vigredi pa je bila vsaka druga brazda prazna. Dognal je nato, naj se za ozimino nikar ne orje tako, da se obrača zemlja za plugom navzdol, ker ostane zrahljana in se počasi seseda. Zemlja pa, ki pada za plugom navzgor, se takoj sesede in zato žito dobro prezimi. Najboljše je, če pustimo njivo po oranju dva do tri tedne neposejano, da se sama uravna in že uravnana sprejema žitno seme, ki nato dobro uspeva.

Superfosfat je dobro nadomestilo za Tomaževo žlindro, ni drag in je popolnoma neškodljiv. Najboljše se postopa z njim, če se raztrosi še v hlevu na gnojni kup oz. v gnojnico. S takega kupa ne izhlapeva več amonijak, ki je važno rastlinsko hranilo, in zato ostaja tudi zrak v hlevih boljši. Tudi gnoj dobi po superfosfatu poseben vonj in postane polnovreden. Tovrstna uporaba umetnega gnojila je enostavna in praktična ter jo svetujemo.

Celovski trg minulega tedna. Biki prve klase 93, II. 81, voli I. 101, II. 91, III. 73, krave I. 85, II. 77, III. 65, IV. 46 pf za kg žive teže. — Teleta 1,40 za kg žive teže, mesne svinje I. žive, 1,— do 1,18 RM. — Kozlički in jagnjeta 1,— do 1,40 RM. — Za strd so določene sledeče cene: cvetna strd 2,— (producent), 3,— (konzument), ajdova 1,60, 2,20, planinska 2,20, 3,40 RM. — Zelenjad. Namizni karfijol 26—54, špinača 30—40, solata v glavicah 13—23, endivija 28—33, izluščen grah 33—45, nezluščen 23—31, stročje 24—30, pesa 19—23, kumare 15—18, česen 40—54, čebula 20—27 pf (prva cena velja za producenta, druga za konzumenta) za kg.

Zanimivosti iz vsega sveta.

Nekaj drobcev iz zgodovine papirja.

Zaprte za hip oči, kajti pogreznili se bomo za dvatisoč let v zgodovino nazaj. Zdaj jih spet odprite! Kje smo, kaj vidimo?

Na Kitajskem smo, v tej skrivnosti in ugank polni rumeni deželi. Kakšna je neki čudna gmota, ki jo Kitajci polivajo in mešajo z vodo ter jo nato drobce v tekočo kašo? To je zmes trave, murvinega lubja in starih cunj. In čemu vlivajo kašo na tenko mrežo in jo tresajo? V kaši so drobna, nežna vlakenca, ki se pri tresenju sprimejo in ko odteče in se posuši voda, tvorijo nad mrežo tenko prostiračo ali preprogo. Ko to „preprogo“ dobro posuše in stisnejo, imajo snov, na katero lahko pišejo. Z drugimi besedami, Kitajci so že pred dvatisoč leti znali izdelovati papir.

Toda zaenkrat je to samo še njihova skrivnost. Grki, Rimljani in drugi visoko kulturni narodi, katerih življenje in nehanje spoznavamo v starem veku, niso še poznali papirja. Pisali so na živalske kože, ki so jih ustrojili na poseben način.

Šest, sedem stoletij mine. Skozi vrata mesta Samarkand se vračajo v zmagovalju arabski osvajač. Bojevali so se tudi na Kitajskem in zdaj vodijo s seboj trume ujetih Kitajcev. Lepo ravnaajo z ujetniki, kajti Arabci dobro vedo, da se bodo od njih marsikaj koristnega naučili. In res, kmalu zrastejo v Samarkandu in drugih arabskih mestih tvornice za papir. Kitajska skrivnost izdelovanja papirja ni več skrivnost!

Spet minejo stoletja. Evropejci, ki so potovali po Arabiji, pripovedujejo doma, kaj so tam videli. V Evropi so do takrat poznali samo pergament, zdaj pa začno izdelovati papir po kitajskem zgledu — iz cunj. V Nemčiji in Franciji začno obratovati prve papirnice.

„Knjige, zvezke!“ kličejo dijaki srednjih in visokih šol, ki se začno množiti v tistih časih. „Cunje za papir!“ jim odgovarjajo tovarnarji papirja. Polne vozove cunj, ki so jih kupili od gospodinj, bolnič in trgovcev, vozijo v tovarne, toda še ne zadošča. Treba bo iznajti nekaj novega. Cunj je premalo in papir iz njih je še predrag.

Ne traja dolgo in že padejo prve smreke v gozdovih. V tovarni jih razsekajo, kuhajo ter belijo v kislini. Uspeh tega postopka je — lesni papir. Razpolovite vžgalico, odtrgajte kos debelejšega papirja in poglejte oba predmeta proti luči! Na prelomljenem koncu vžgalice in na odtrganem koncu papirja boste opazili lesna vlakenca. — Večina papirja, ki ga danes vsak dan rabimo, je izdelanega iz lesa. Finejši, tako imenovan brezlesni papir, pa izdelujejo še zmerom iz cunj na podoben način, kakor so to delali Kitajci pred dvatisoč leti.

Najdražja snov. Kaj mislite, katera je najdražja snov? Zlato, Platin, dragulji, biseri? — Niste prav uganili; to so neznatne stvari proti radiju, katerega gotovo še niste videli. Če vam bi mogel zdajle pokazati to dragoceno snov, bi bili gotovo zelo razočarani, zakaj ne sveti se kakor zlato in je sploh na oko prav neznatna. Skoro da je nekoliko podobna apnu. Vendar pa ima v sebi pravo čarodejno moč. — 1 gram radija stane približno toliko kakor 133 kg zlata ali pa 40 velikih novih avtomobilov. Pa zakaj je radij tako hudo drag? Je prvič zelo redek in čim redkejša ja kaka stvar, tem dražja je. Poleg tega je radij v naravi vedno zamešan me drugimi rudami. Da dobijo 1 gram radija, morajo predelati po več tisoč kilogramov rude. Zato potrebujejo po več tisoč kilogramov premoga in raznih kemikalij. Mnogo kemikov in 150 delavcev mora skoro pol leta delati za gram radija. Predvsem pa je radij tako dragocena kovina radi svojih nenavadnih lastnosti. Radij izžareva žarke in sicer vsako najmanjšo zrnce izžareva tri vrste takih žarkov. Ti žarki najdejo kakor Röntgenovi žarki pot skozi trda telesa. Radij se sveti sam

v temi in lahko oddaja svetlobo drugim stvarem. Največje važnosti je radij za zdravlilstvo. Z žarki radija se lahko zdravijo razne bolezni. Zato kupujejo velike bolnice po mestih radij. Radij — ki v — kljub sorodnosti imena nima nikakega opravka z brezžično telegrafijo in telefonijo — je tako učinkovit, da ni treba niti celega grama te dragocene snovi, zakaj že tisočinka zadošča za razne poizkuse.

Novi čevlji pridejo kmalu iz Pariza. Izdelani so iz enega samega usnjenelega kosa. Samo ob gležnjih je kratek šiv. Njihova prednost je, da se nikoli ne zmočijo in jim šivi ne popokajo. Mehki so in voljni. Če so lepi, pa vam ne moremo povedati. Trdijo, da pride naj-novejši čevljarski izum kmalu v druge države.

Resniča zgodba o klobasah. Pravijo, da ima kmet samo en dan v letu boljše hrano. Zajtrk na veliko nedeljo, kosilo ob žeganju in o pustu večerjo. Niso pa izključene izjeme, ki se seveda vselej ne obnesejo. Nekdo — imena in kraja ne povemo — si je hotel nedavno privoščiti boljši prigrizek. Skrivaj je snel iz sosedovega dimnika tri klobase, viseče na kraju droga. Velike so bile in bele, kakor bi bile narejene iz slanina. „To bodo mastne in dobre!“ sta se veselila podjetna zakonca in njun 6 letni Janezek je že požiral sline. Ko so bile kuhane in razrezane na lesenem krožniku, pa so ugotovili vsi trije, da klobase niso užitne. Okus je bil grenak in zoprni, kakor puhla repa. „Ti presneti Mrežar!“ se je jezil prevarani mož in žena je dostavila: „Kar nazaj bi mu jih nesel“. Mali Janezek je vzel njene besede za resnico. Ko se je nekam odstranila, je zavil vse koščke v papir in jih nesel sosedu. „Vaše klobase niso za nič“, mu je rekel, „kar sami jih jejte!“ Sosed se je smejal na vsa usta, zakaj nastavljene klobase so bile iz repe.

Dar za smeh

Radovednost. — Nek gorjanski gospod župnik je hkrati dober gospodar. Nekoč je zabijal v desko žeblice, pa spazi Jakca, kako radovedno kuka na njegovo stran. Vpraša ga za vzrokom in Jakec drzno odgovori: „Čakam, kaj boste rekli vi, če se udarite s kladivom po prstu.“

Nogomet. — Gašpar je videl prvič nogometno igro. Ko so se nogometasi divje borili za žogo, pravi svojemu sosedu: „To je pa res neumno! Zakaj se tako trgajo za žogo? Zakaj pa jim niso dali več žog?“

Ne pozna ga. — Luka sreča sošolca izza davnih let. Ker nosi črno brado, ga oni ne spozna in ko se mu Luka dostojno predstavi, pravi modro: „Luka? Sošolec? Ne poznam nobenega sošolca Luke z brado!“

Štednja. — Šimen je nepoboljšljiv kadilec. Po dvajset jih na dan zmrcvari. Nekoč ga vsega v dimu nagovori nek čeden gospod ter mu dopoveduje, da pokadi vsako leto eno kravo, v desetletju pa malo posestvice: „Če ne bi kadil, bi lahko bil gospodar onele hiše tam!“ — Šimen: „Ali je to vaša hiša?“ — „Ne!“ — Šimen: „Moja je pa res!“

Urednik: Dkfm. Vinko Zwitter, Klagenfurt, Achatzelgasse 7. — **Upravniki:** Rado Wutej, Klagenfurt, Schüttgasse 9. — **Založnik:** Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Korškem. — **Tiskarna J. Leon sen.** Klagenfurt, Domgasse 17. — Veljavna je inseratna tarifa 1. — Povprečna naklada v 2. četrtletju 1939: nad 2300.

Jof. Leon sen.

knjigarna, trgovina s papirjem in tiskovinami

Klagenfurt, Obstplatz 2, tel. 42

tiskarna, knjigoveznica

Klagenfurt, Domgasse 17, tel. 653